

Archeologienota Meise – Akeleilaan

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/32

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	9
2.3	Onderzoeksopdracht	9
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	9
2.3.2	Beschrijving geplande werken	9
2.3.3	Werkwijze	12
2.4	Assessmentrapport	12
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	12
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	19
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	24
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	28
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	28
3	Samenvatting	30
4	Bibliografie	31
4.1	Publicaties	31
4.2	Websites	31
5	Bijlagen	32
5.1	Archeologische periodes	32

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018L154

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Meise, Meise, Akeleilaan/Hollestraat/Koninklijke Kasteeldreef, Karenberg

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 147852, 181023
- 147911, 180940
- 147891, 180787
- 147774, 180981

Kadastraal plan:

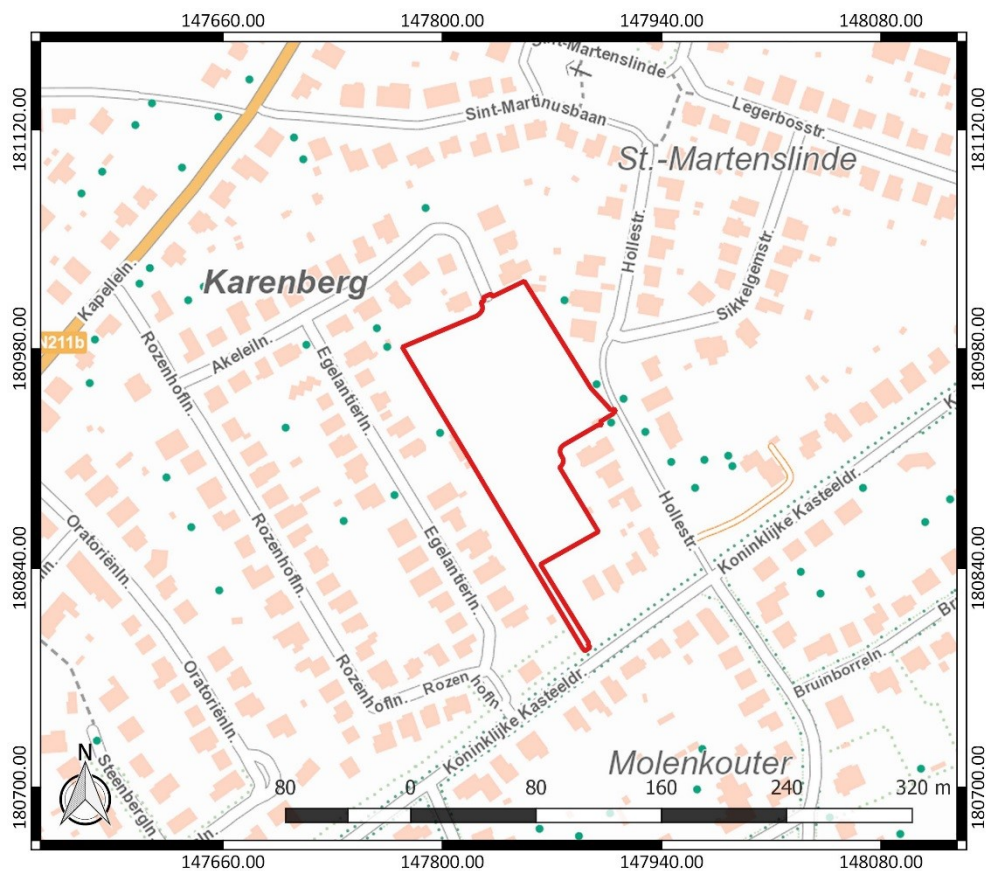

Figuur 1: Kadastraalplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Meise, Afdeling 1, sectie F, nummers 176b (partim), 177b, 177c en 181f (partim)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 12360 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

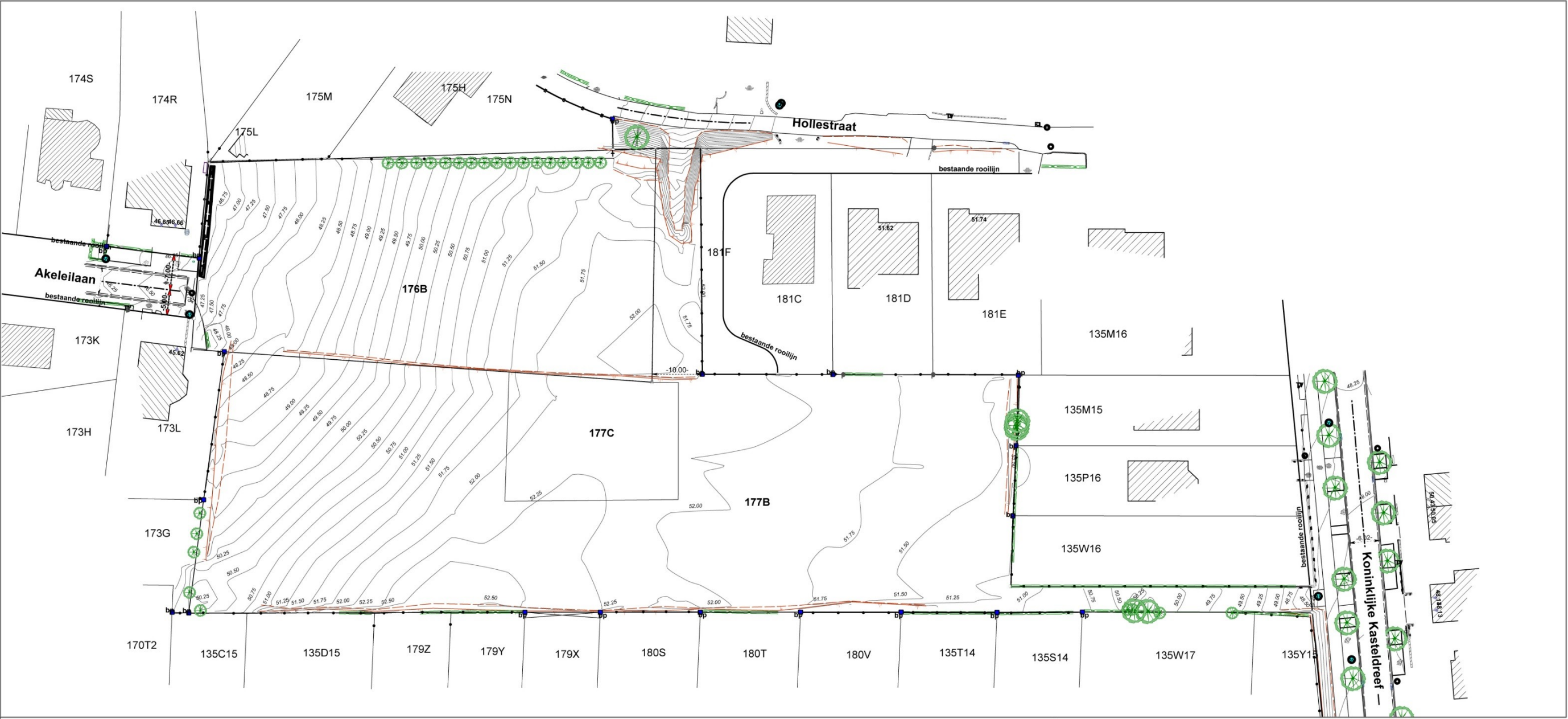
Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 9/01/2019 – 14/01/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: Er bevindt zich een klein gebouw in het oosten van het onderzoeksgebied. Langs de noordelijke rand van het terrein bevindt zich een zeer beperkte verharde zone (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 4: Bestaande toestand (MESO studiebureau bvba)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit 22 loten voor eengezinswoningen en de aanleg van wegenis (Figuur 3). Nutsleidingen worden aangelegd ter hoogte van de wegenis. De aanleg van de wegenis en parkeerplaatsen veroorzaakt een verstoring van ca. 63 cm (Figuur 6). De aanleg van woningen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. De woningen mogen echter onderkelderde worden. Dit betekent plaatselijk een grotere verstoringdiepte.

De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling ook nog niet vast. Ook zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.

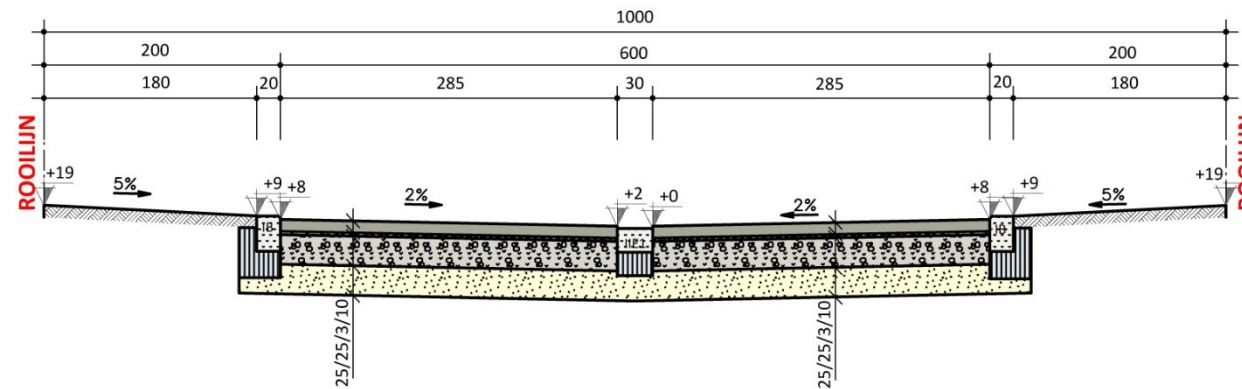

Figuur 5: Verkavelingsplan (MESO studiebureau bvba)

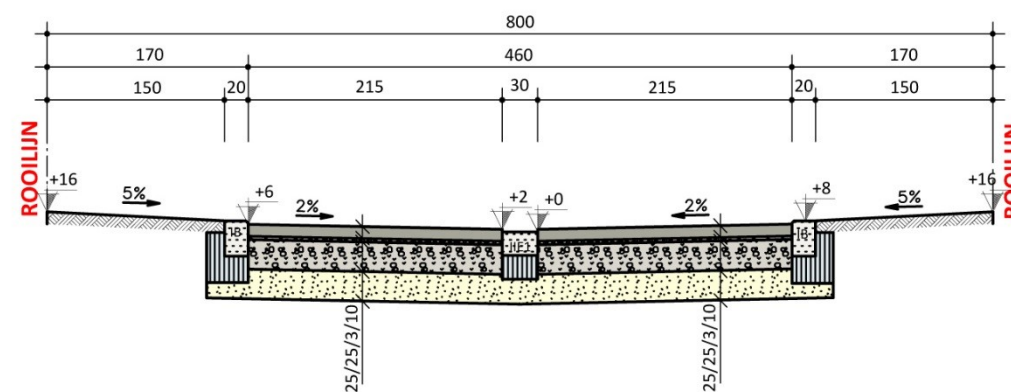
DWARSPROFIELTYPE

Schaal: 1/50
MATEN IN CM

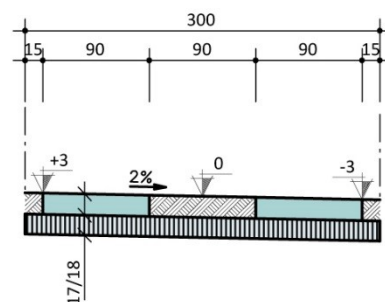
PROFIELTYPE 1

PROFIELTYPE 2

PROFIELTYPE 3

VERKLARING

	BETONSTRAATSTENEN
	BETONSTRAATSTENEN (Parkeerstrook)
	WATERDOORLATENDE BETONSTRAATSTENEN
	ONGBONDEN STEENSLAGFUNDERING VOOR WATERDOORLATENDE VERHARDING
	BREKERSZAND + STEENSLAG
	SCHRAAL BETON
	STEENSLAG
	ONDERFUNDERING
	PREFAB. ELEMENTEN - TER PLAATSE GESTORT BETON GLJBESTIKING

Figuur 6: Dwarsproefieltype (MESO studiebureau bvba)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1746-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

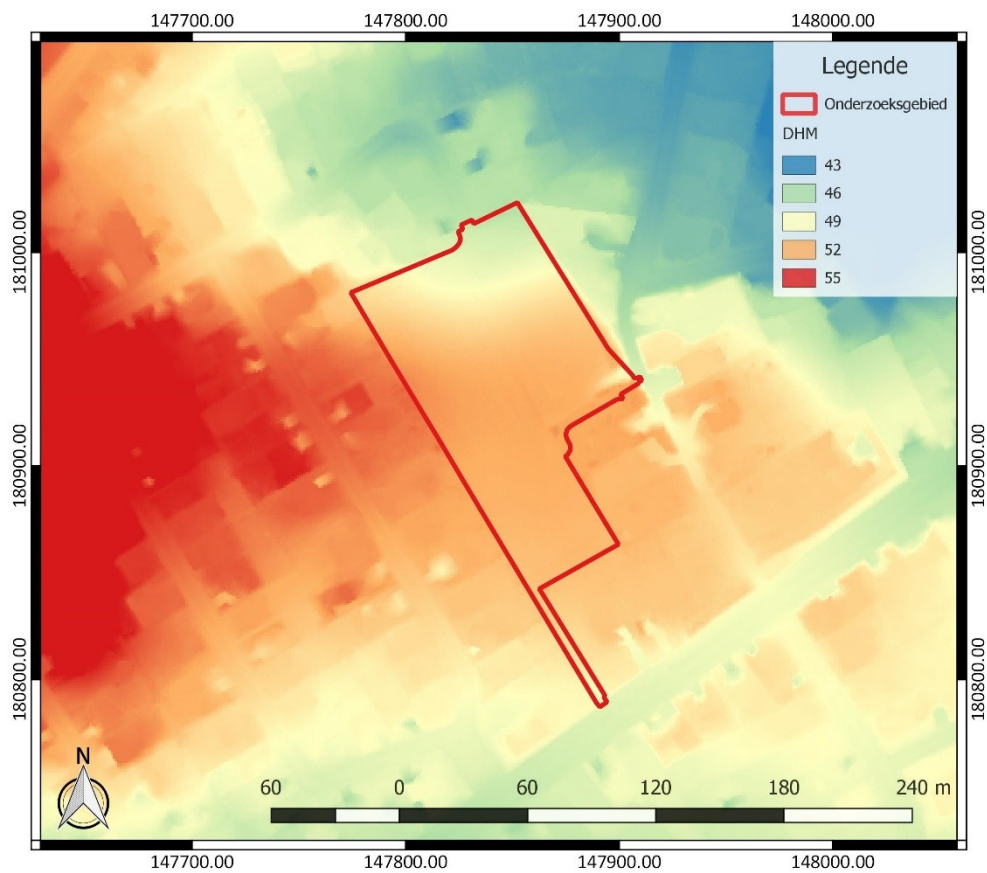
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

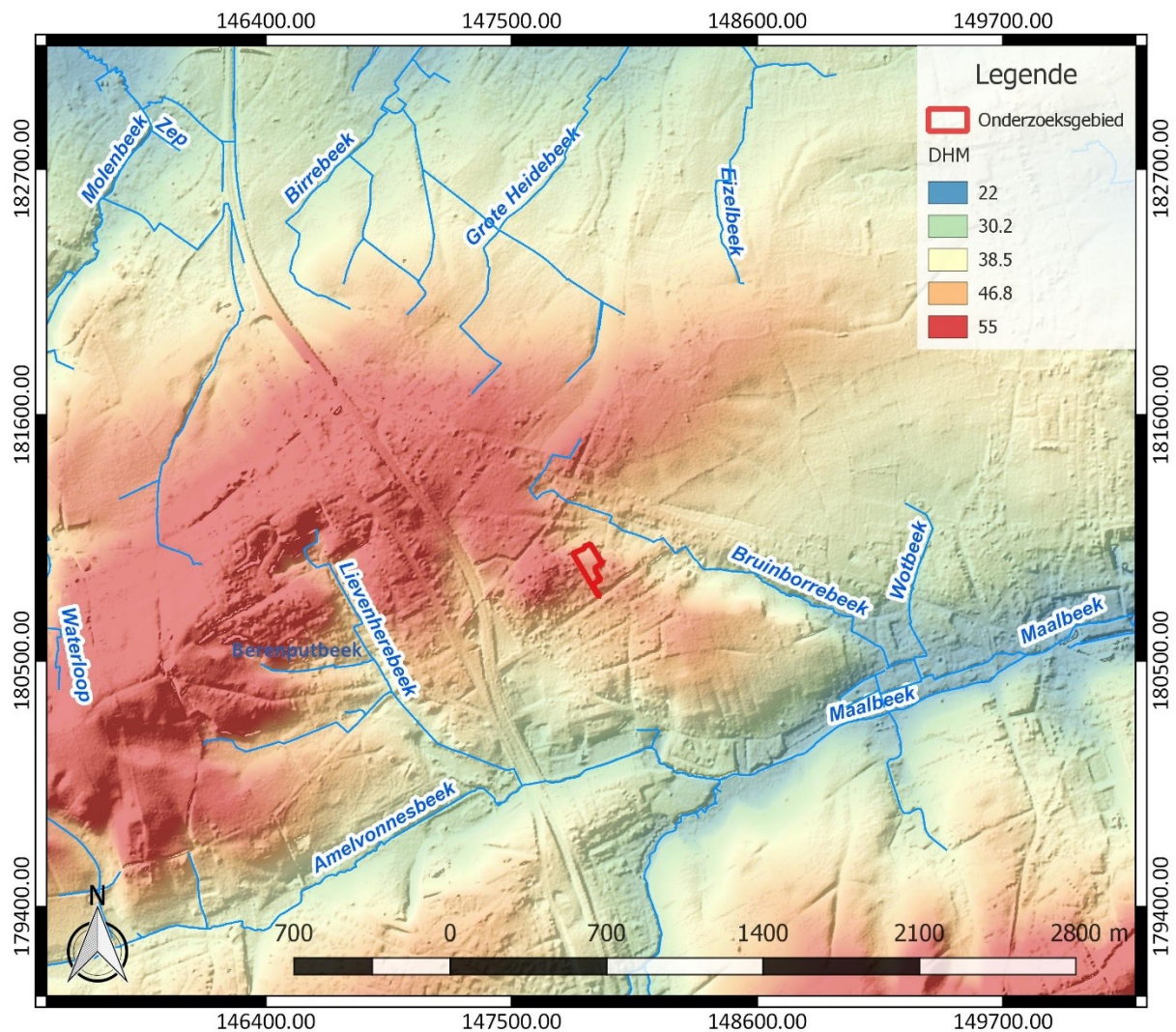
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noordoosten van het centrum van Meise, tussen de Hollestraat in het oosten, de Koninklijke Kasteeldreef in het zuidoosten, de Egelantierlaan in het westen en de Akeleilaan in het noordwesten (Figuur 7). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Hydrografisch behoort het tot het Dijlebekken. Ten noorden en ten oosten stroomt de Bruinborrebeek. Ten oosten is ook de Wotbeek te bemerken. De Maalbeek is ten zuidoosten en ten zuiden gesitueerd en de Amelvonnesbeek bevindt zich ten zuiden en zuidwesten. Ten westen en zuidwesten loopt de Lievenherebeek met enkele zijbeken zoals de Berenputbeek. Op iets verdere afstand ten noorden bevinden zich de Grote Heidebeek en de Eizelbeek en op enige afstand ten noordwesten zijn de Birrebeek, de Molenbeek en de Zep te vinden (Figuur 9).

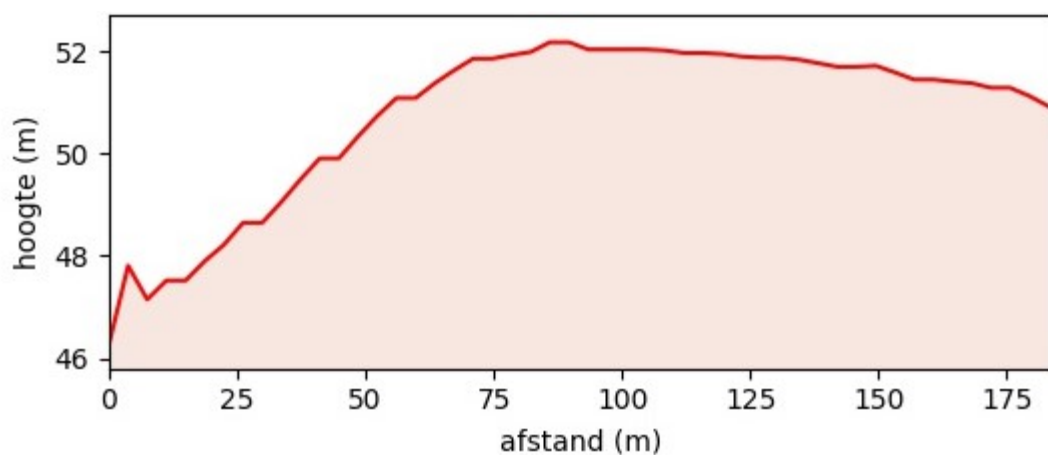
Figuur 7: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 8: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

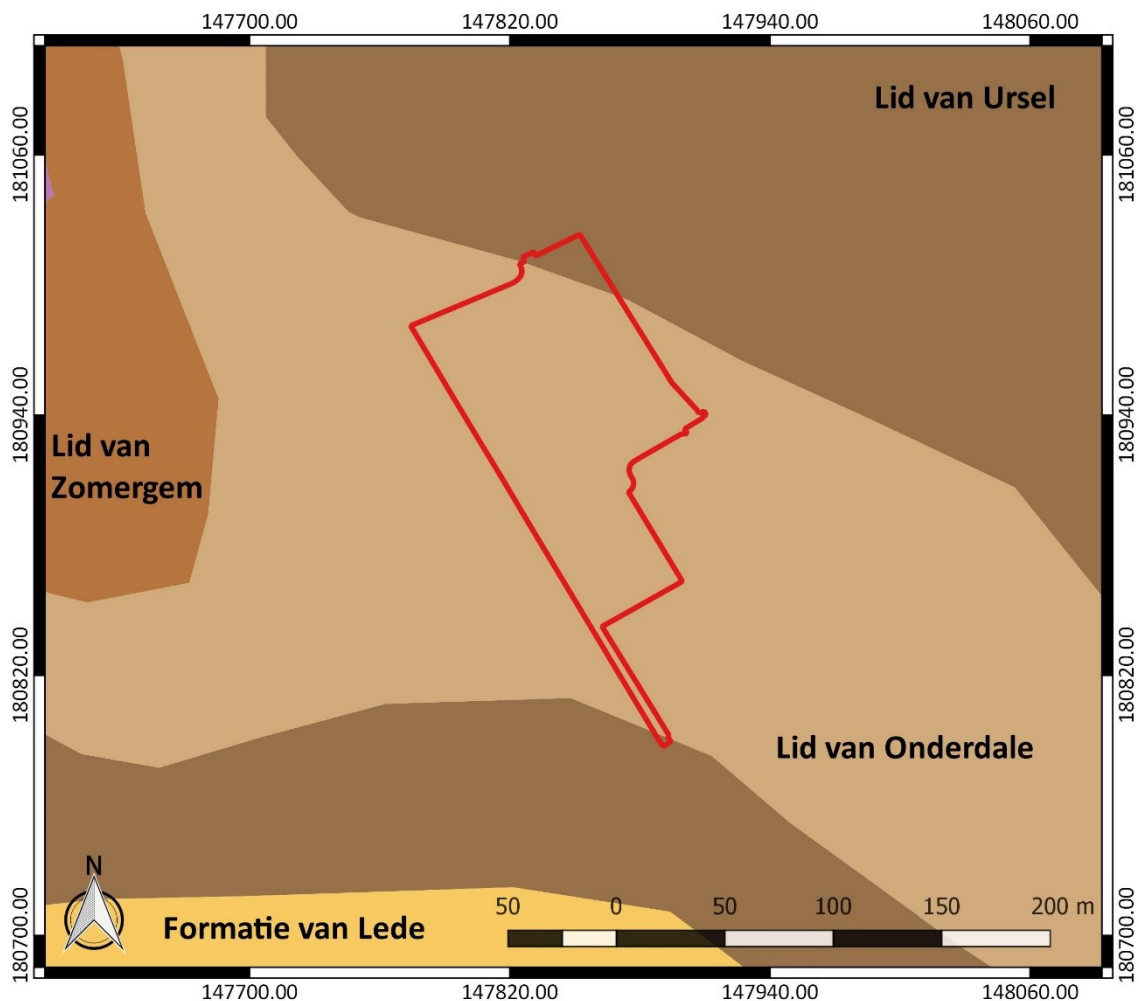

Figuur 9: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 10: Hoogteverloop van noord naar zuid over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort het onderzoeksgebied tot de oostelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. De topografie in het gebied ten noorden van Brussel wordt gekenmerkt door een versneden landschap.³ Het onderzoeksgebied is gelegen op de noordoostelijke uitloper van een rug. Deze rug helt af naar de vallei van de Zenne, die op enige afstand ten oosten en ten noordoosten gesitueerd is. De uitloper wordt geflankeerd door de valleien van de Bruinborrebeek in het noordoosten, de Maalbeek in het zuidoosten en de Amelvonnesbeek in het zuiden (Figuur 8). Het terrein kent een hoogte van 46,3 tot 52,2 m TAW (Figuur 10). Er is een opmerkelijk hoogteverschil tussen het lager gelegen noordelijke deel, dat afhelt naar de Bruinborrebeek, en de rest van het terrein.

Figuur 11: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

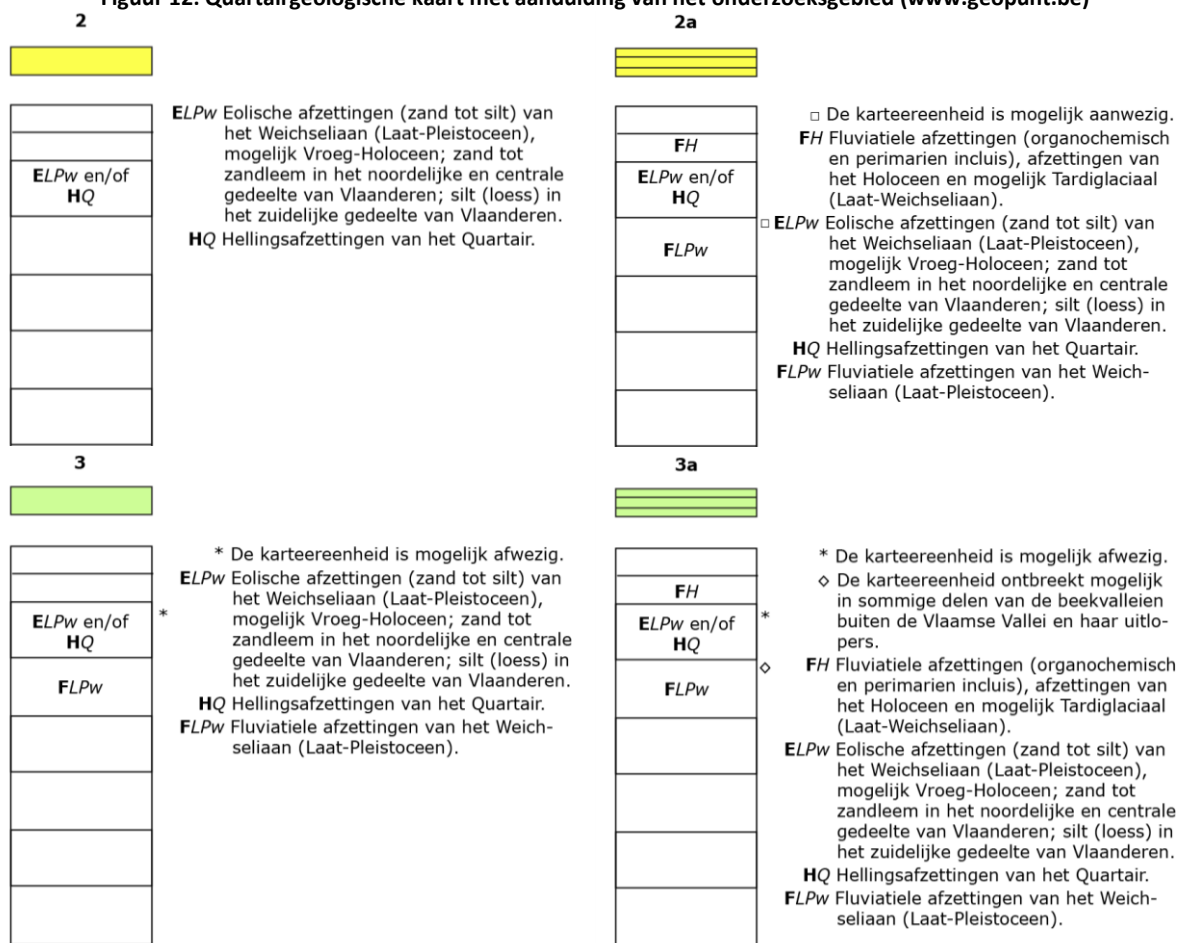
De tertiaire ondergrond (Figuur 11) bestaat grotendeels uit het Lid van Onderdale. Dit wordt gekenmerkt door donkergrijs tot grijsgroen fijn zand, dat pyrietconcreties bevat en glauconiet- en glimmerhoudend is. Het noorden van het terrein behoort tot het Lid van Ursel, dat gekenmerkt wordt door grijsblauwe tot blauwe klei. Ten zuiden en zuidwesten is de Formatie van Lede weergegeven. Deze bestaat uit lichtgrijs fijn zand, dat kalkhoudend, fossielhoudend (*Nummulites variolarius*) en soms glauconiethoudend is. Dit zand bevat basisgrind en soms kalksteenbanken. Ten westen en ten noordwesten bevindt zich het Lid van Zomergem, dat bestaat uit grijsblauwe klei.⁴

³ Bogemans 1996, 3-6

⁴ www.geopunt.be/kaart

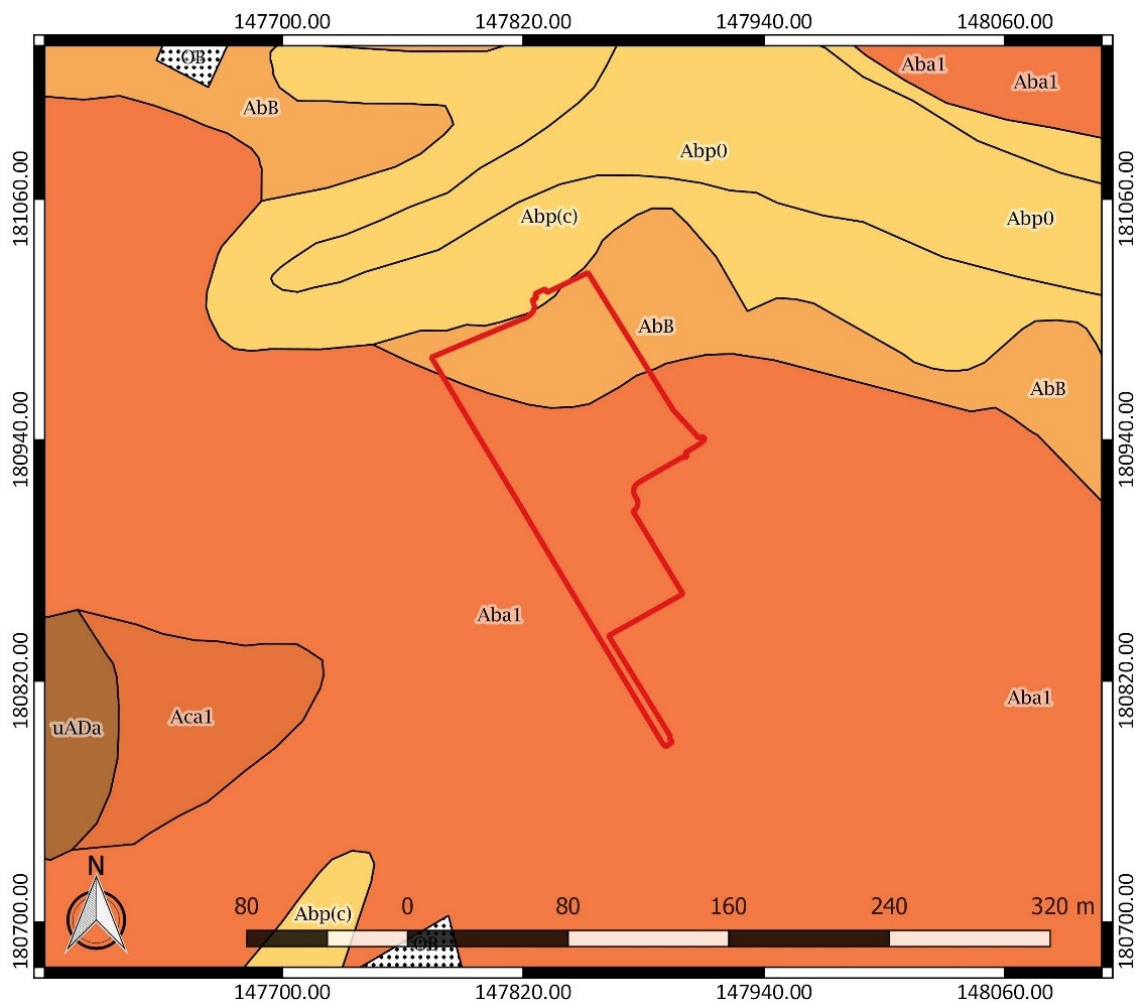

Figuur 12: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 13: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

De quartairgeologische kaart (Figuur 12) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Ten zuidoosten en ten zuiden van het terrein, ter hoogte van de gearceerde zones op de kaart, bevinden zich oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Deze afzettingen zijn vermoedelijk gerelateerd aan de aanwezige waterlopen in de omgeving, zoals de Maalbeek en de Amelvannesbeek. Ter hoogte van de groene, niet gearceerde zone op de kaart, bevinden zich tevens fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).⁵

Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 14) toont dat in het zuiden en het centrale deel van het onderzoeksgebied een droge leembodem met een textuur B horizon en een dunne A horizon van minder dan 40 cm (Aba1) te verwachten is. In het noorden van het terrein treffen we een droge leembodem met een textuur B of structuur B horizon (AbB). In het uiterste noordnoordwesten geeft de kaart een droge leembodem met een bedolven textuur B horizon op minder dan 80 cm diepte aan (Abp(c)). Ten noorden van het onderzoeksgebied treffen we een droge leembodem zonder profiel van meer dan 125 cm (Abp0). Ten zuidwesten is een matig droge leembodem met een textuur B horizon en een A

⁵ www.geopunt.be/kaart

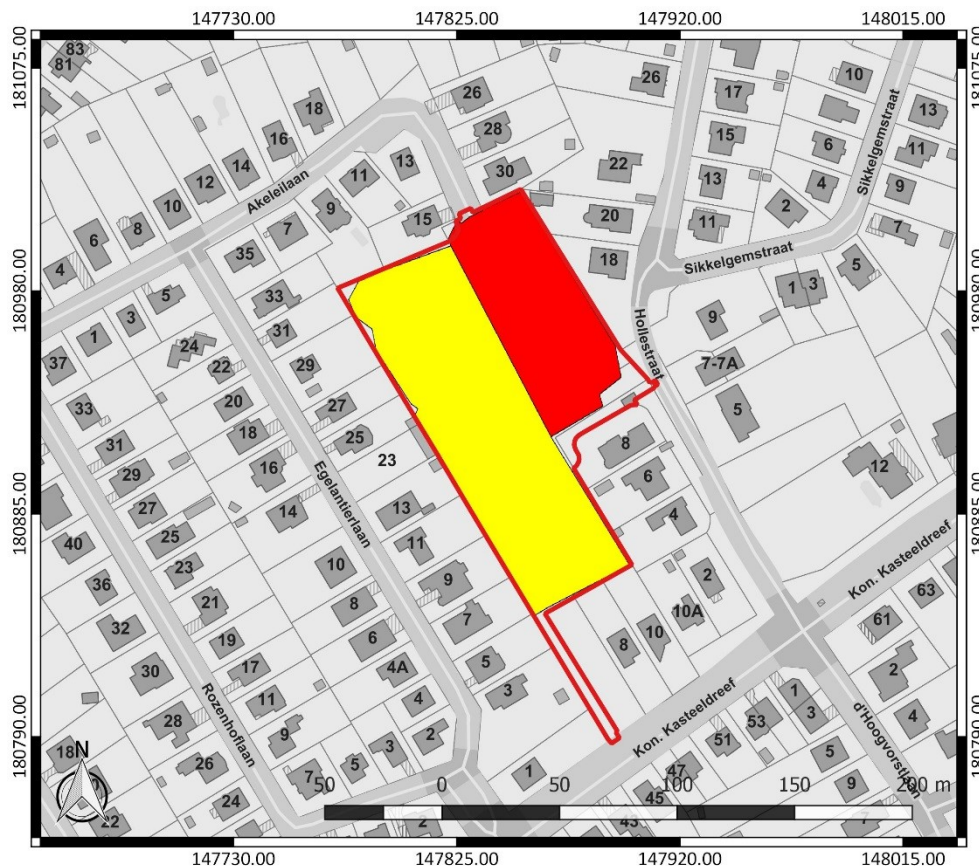
horizont van minder dan 40 cm (Aca1) weergegeven, evenals een matig droge tot matig natte leembodem met een textuur B horizont en kleisubstraat op minder dan 75 cm (uADa).⁶

Figuur 15: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Het onderzoeksgebied wordt volgens de bodemgebruiksk kaart bijna volledig ingenomen door een akker. Verder is er in het oosten een klein gebouw te bemerken en bevindt er zich een beperkte verharde zone in het noorden. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, struiken en bomen (Figuur 15). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 7). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid hoog in de noordoostelijke helft van het terrein en laag in de zuidwestelijke helft (Figuur 16).

⁶ Louis 1961, 32, 37, 52; www.geopunt.be/kaart

Figuur 16: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be), met geel: laag en rood: hoog

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Tijdens de feodale periode werd Meise op burgerlijk vlak bestuurd door de invloedrijke Berthouts, heren van Grimbergen. Zij hadden zeker vanaf de 10de eeuw vazallen, de ridders van Meise genaamd, die instonden voor het dagelijkse bestuur van de heerlijkheid Meise. Deze ridders van Meise hadden ook rechterlijke bevoegdheden en beheerden de schepenbank, die voor het eerst vermeld werd in 1265. Het grondgebied van de heerlijkheid bestond uit Meise, Sint-Brixius-Rode en Nieuwenrode, dat in 1875 zelfstandig werd.⁷

De eerste gekende ridder van Meise, Gerardus de Menza, werd reeds genoemd in 1154. Hij woonde in het omwalde Hof te Meysse, ten zuidwesten van het dorpscentrum. Het Hof te Meysse was later in handen van de families Van Immersele, Van de Werve, Vander Ee en Vander Linden d'Hoogvorst. Baron Emmanuel Vander Linden d'Hoogvorst erfde het in 1809. In 1881 werd het kasteel door baron Edmond Vander Linden d'Hoogvorst verkocht aan keizerin Charlotte. In 1944 ging het kasteel in vlammen op. Daarna werd het niet meer heropgebouwd.⁸

Op kerkelijk vlak viel het dorp onder de abdij van Grimbergen, die in 1127 door de Berthouts was gesticht. Tussen 1258 en 1826 was de parochie volledig geïncorporeerd bij de abdij, die een aanzienlijk aandeel had in de bloei van Meise en haar gehuchten in de 13de en 14de eeuw. Een groot deel van de ontginning gebeurde in deze periode. Onder de invloed van de abdij werden er nieuwe

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Meise [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121484> (geraadpleegd op 11 januari 2019)

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Meise [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121484> (geraadpleegd op 11 januari 2019)

hoven opgericht of uitgebreid. Tot 1559 was Meise onderdeel van het bisdom Kamerijk en later behoorde het dorp tot het aartsbisdom Mechelen.⁹

De heerlijkheid Meise bleef tot het einde van het ancien régime in handen van de familie Vander Linden d'Hooghvorst. Tijdens de Franse tijd werd Meise ingedeeld bij het Dijledepartement en ressorteerde het dorp onder Wolvertem, de administratieve hoofdplaats van een kanton. Gerard De Vidts werd de eerste burgemeester van het dorp. In 1807 werd Emmanuel-Ghislain Vander Linden d'Hooghvorst burgemeester en bleef dat tot zijn dood in 1866. Tijdens de revolutie van 1830 speelde hij een belangrijke rol. Hij liet wegen verharden op eigen kosten en droeg financieel bij aan de wederopbouw van Meise na een grote dorpsbrand in 1826.¹⁰

Figuur 17: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), bevindt het onderzoeksgebied zich ten noordoosten van de dorpskern van Meise (Figuur 17). De voorloper van de Hollestraat is reeds ten oosten van het onderzoeksgebied weergegeven. Er loopt ook een weg door het onderzoeksgebied, van het noordoosten naar het westen.

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Meise [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121484> (geraadpleegd op 11 januari 2019)

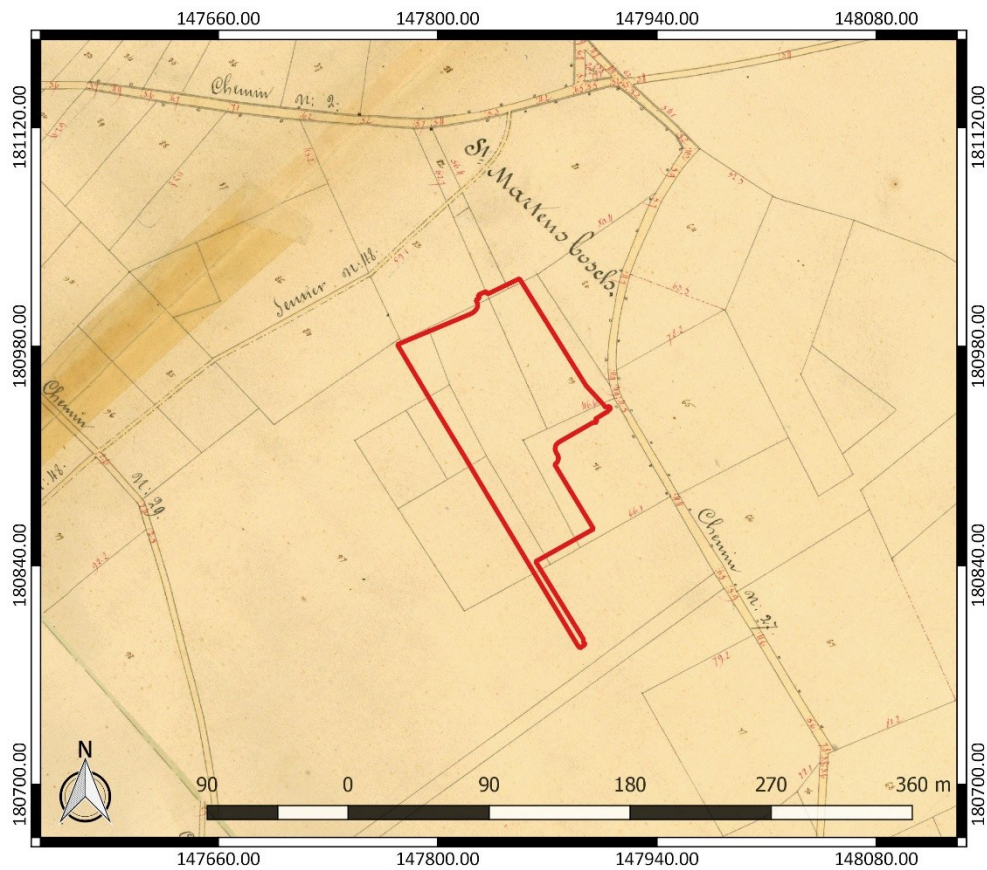
¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Meise [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121484> (geraadpleegd op 11 januari 2019)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 18). De voorloper van de Hollestraat doorsnijdt het oosten van het terrein. Vermoedelijk is er een beperkte afwijking ontstaan bij het georefereren van de kaart en moet het terrein iets westelijker gesitueerd worden. De weg die op de Villaretkaat door het onderzoeksgebied liep, is hier niet meer weergegeven.

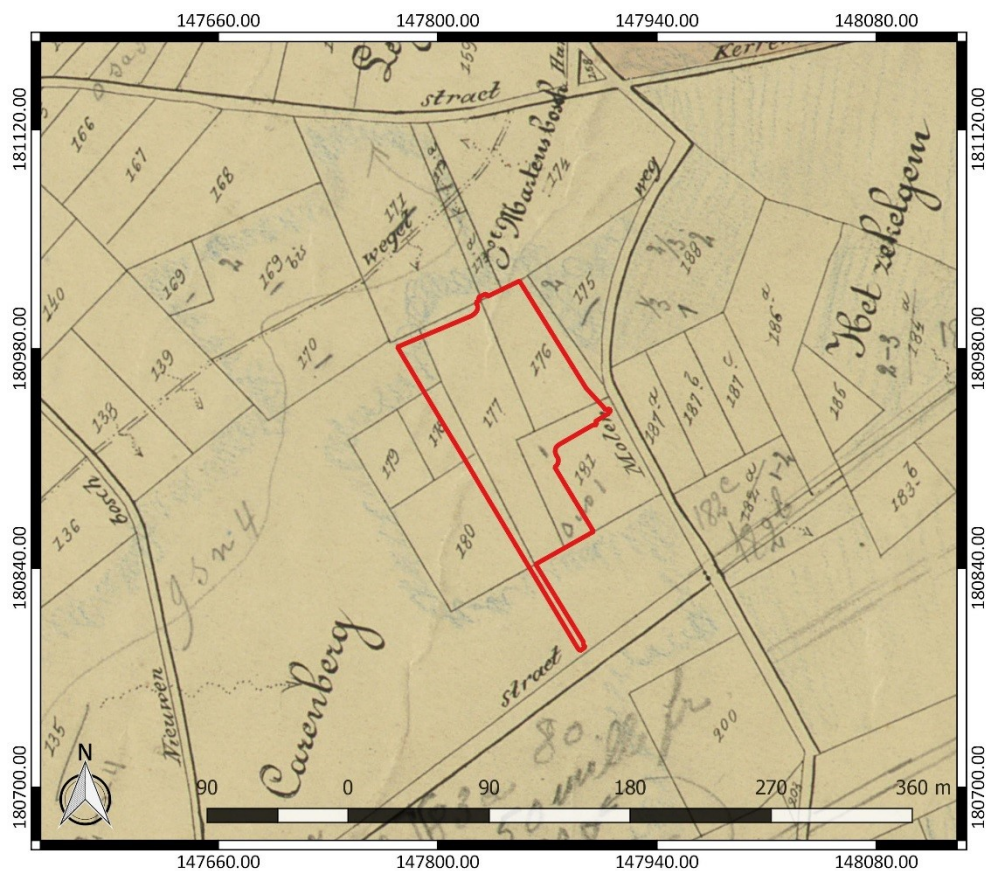

Figuur 18: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

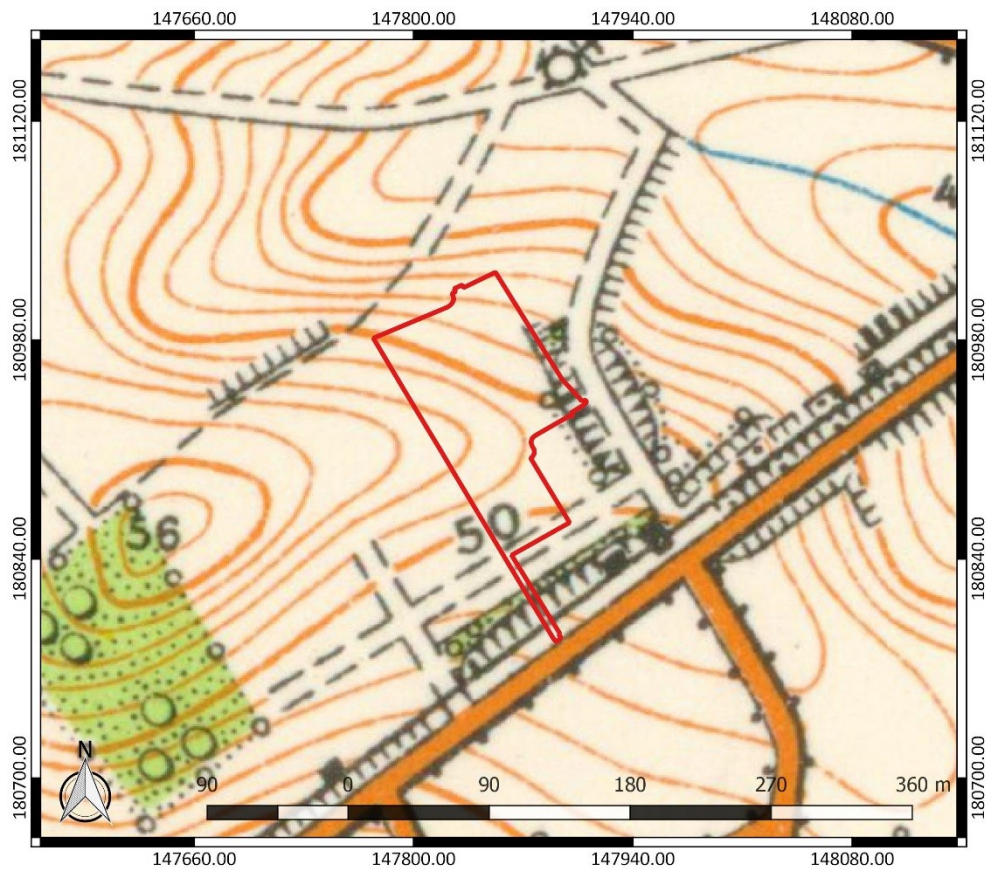
Op de Atlas der Buurtwegen uit 1841 (Figuur 19) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique uit 1842-1879 (Figuur 20) is het onderzoeksgebied nog altijd onbebouwd. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland. Ter hoogte van de huidige Koninklijke Kasteeldreef, ten zuidoosten van het terrein, is een weg aangelegd. Een topografische kaart uit 1930-1948 (Figuur 21) toont dat het onderzoeksgebied nog steeds in gebruik is als akkerland. De buurtspoorweg loopt door het uiterste zuiden van het terrein. In het zuiden en oosten zijn uitgravingen weergegeven. Verder loopt er ook een land- of exploitatieweg door de zuidelijke helft van het terrein.

Figuur 19: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Topografische kaart uit 1930-1948 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

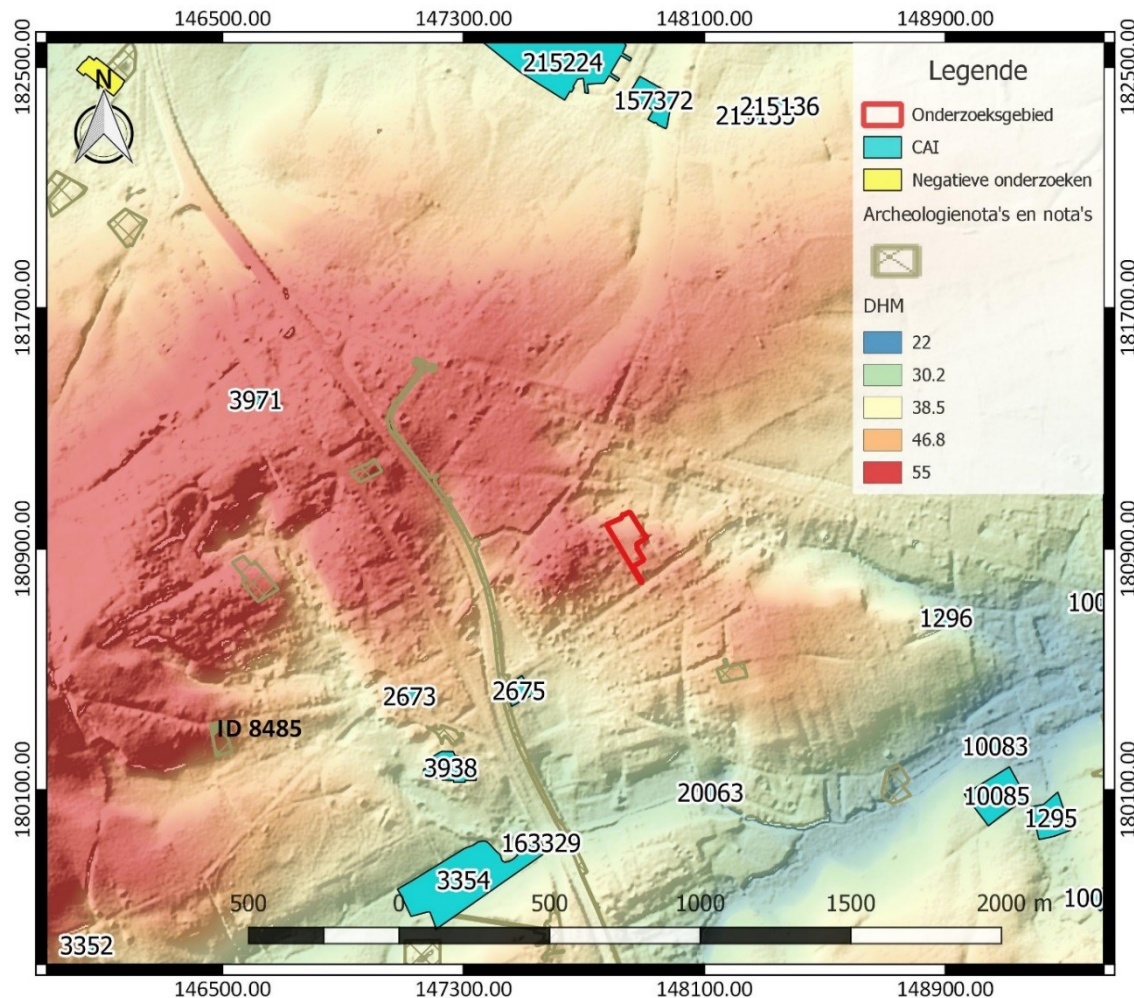
Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 22) toont dat de bebouwing in de omgeving van het onderzoeksgebied enorm uitgebreid is. Het onderzoeksgebied zelf bestaat uit grasland. Ten westen is de Egelantierlaan te bemerken en ten noordwesten is de Akeleilaan gedeeltelijk aangelegd. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 23) toont dat de omgeving verder verkaveld is. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 7). De bebouwing is in de omgeving verder toegenomen. Het onderzoeksgebied bestaat nog steeds uit gras- en akkerland. In het oosten van het onderzoeksgebied is een klein gebouw opgetrokken.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich archeologische waarden uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. De Parochiekerk Sint-Martinus (CAI ID 2673) dateert uit de volle middeleeuwen. De kerk gaat vermoedelijk terug op een houten kerk uit de 7de-8ste eeuw, die waarschijnlijk in de 11de-12de eeuw vervangen werd door een stenen exemplaar in romaanse stijl. Van de romaanse kerk zouden sporen gevonden zijn onder de huidige vloer. De huidige kerk is een laatgotische kerk uit de 16de-17de eeuw. De sacristieën ten noorden en ten zuiden van het koor zijn vermoedelijk 18de-eeuws. Doorheen de tijden werd de kerk nog regelmatig hersteld en gerestaureerd. Bij een opgraving werden verschillende bouwfases van de westelijke torenmuur vastgesteld, die teruggaan tot in de volle middeleeuwen. Uit de vaststellingen bleek dat de toren een halve meter in westelijke richting werd opgeschoven. Mogelijk werd er in de 12de eeuw al een eerste toren opgetrokken, die in de loop der jaren bijna volledig herbouwd werd. Ter hoogte van waar de

zuidbeuk aansluit op de bergplaats naast de toren, werd een muur gevonden die deel uitmaakte van een ouder kerkvolume. Er werd ook vastgesteld dat het baptisterium en de noordbeuk steeds één bouwkundig geheel hebben gevormd. Waarschijnlijk was het vroeger een zaalkerk. Verder werden 32 skeletresten uit de volle middeleeuwen teruggevonden, waarvan 24 in de onderzoeksputten en enkele knekelputjes, die tot het kerkhof behoorden. In de kerk bevond zich een grafcrypte van de familie Roose-de Beaufort (heren van het kasteel van Bochout), waar zich acht bijzettingen bevonden.¹¹

Figuur 24: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Het Kasteel van Meise (CAI ID 3938) dateert uit de late middeleeuwen. Het was een versterkt hof, dat bewoond werd door de ridders van Meise. In 1945 brandde het af.¹² In de omgeving bevindt zich ook een watermolen (CAI ID 20063) uit de nieuwe tijd, die te zien is op de Ferrariskaart. Deze Watermolen De Waet of Meysemolen klimt op tot de 16de eeuw. Het huidige uitzicht van de gebouwen kwam echter pas in de 19de en 20ste eeuw tot stand. De kern in het molengedeelte klimt

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2673, Parochiekerk Sint-Martinus (geraadpleegd op 14 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Parochiekerk Sint-Martinus [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40152> (geraadpleegd op 14 januari 2019)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3938, Kasteel van Meise (geraadpleegd op 14 januari 2019)

wel nog minstens op tot de 18de eeuw.¹³ Het Drietorenhof (CAI ID 2675) dateert ook uit de nieuwe tijd. Het is een gesloten hoeve uit de 18de eeuw. In de loop van de 19de en 20ste eeuw werd de hoeve sterk verbouwd en gerestaureerd.¹⁴

In de ruimere omgeving kwamen er oudere resten aan het licht. Ter hoogte van het Heimbeekveld (CAI ID 157372) werden houtskoolbrokjes en stukjes verbrand bot uit het neolithicum gevonden. Ook was er lithisch materiaal en aardewerk uit deze periode aanwezig. In de westelijke helft van het projectgebied werden sporen van een nederzetting uit de late ijzertijd vastgesteld, die door middel van greppels werd afgebakend. Uit deze fase werden twee 10-palige structuren teruggevonden, die als schuren geïnterpreteerd worden. Het vondmateriaal uit deze periode bestaat uit aardewerk. Er werden ook bewoningssporen uit de midden-Romeinse tijd gevonden, die ingesloten zaten tussen twee Romeinse wegtracés. Het gaat om een rechthoekige gebouwstructuur, andere paalsporen en kuilen met nederzettingsafval. Er werd aardewerk en bouw materiaal uit deze periode ingezameld. De twee Romeinse wegtracés komen samen in een punt nabij de noordelijke rand van het projectgebied. Het oostelijke tracé gaat terug tot de vroeg-Romeinse periode. Het westelijke tracé is jonger. De samenkomende wegtracés werden gedeeltelijk afgedekt door een afvalpakket met een dikte van max. 20 cm, waarin talrijke fragmenten Romeins aardewerk, bouwkeramiek, verbrande leem en metaalslakken werden gevonden. In de vulling werd ook een Nervische potinmunt ontdekt. Ten zuiden van het punt waar de wegen samenkomen werd een waterput uit de tweede helft van de 2de eeuw gevonden. Het was een waterput met een ronde bovenbouw in los opeengestapelde zandstenen op een robuuste houten bekisting. In de onderste vulling werden talrijke skeletdelen van wilde dieren, hazelnoten, walnoten en andere bosvruchten gevonden. Op het terrein was ook een klein grafveld aanwezig met zeven brandrestengraven uit de tweede helft van de 1ste eeuw.¹⁵

Op dezelfde locatie werd ook aardewerk uit de late middeleeuwen of de nieuwe tijd gevonden. Er bevond zich ook een verdwenen (post)middeleeuwse weg. Er werden een reeks karresporen uit de 17de eeuw aangesneden. Langs beide zijden van het tracé werden smalle greppels met bakstenen drainagebuizen vastgesteld. Tot slot waren op deze vindplaats ook nog sporen van onbepaalde datering aanwezig. Het gaat om een reeks paalkuilen en kuilen, enkele verbrande plekken met een grote hoeveelheid metaalslakken en stukken houtskool, ontbossingskuilen, grachten en greppels, waaronder militaire grachten en perceel- en afwateringsgreppels. Er werd tevens botmateriaal van een paard of rund en aardewerk van een onbepaald tijdstip ingezameld, evenals een molensteen uit granofier of granodioriet.¹⁶

Er kwamen verder nog resten uit de middeleeuwen tevoorschijn in de ruime omgeving. Het Kasteel van Bouchout (CAI ID 3354) gaat terug tot de late middeleeuwen. Het was een waterslot met ringwal en een leengoed van de hertogen van Brabant. De geschiedenis van het kasteel klimt op tot de 12de eeuw. In de 19de eeuw werden er ingrijpende verbouwingen uitgevoerd. Later werd het domein aangekocht door koning Leopold II en diende het als verblijfplaats voor keizerin Charlotte. In 1881 werd het park van het kasteel samengevoegd met het domein van het kasteel van Meise. In dit park van 200 hectare bevindt zich de Rijksplantentuin.¹⁷ Uit de late middeleeuwen is er ook nog een kapel

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20063, Watermolen (geraadpleegd op 14 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Watermolen De Waet of Meysemolen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40150> (geraadpleegd op 14 januari 2019)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2675, Drietorenhof (geraadpleegd op 14 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Hoeve Drietorenhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40151> (geraadpleegd op 14 januari 2019)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157372, Heimbeekveld (geraadpleegd op 14 januari 2019)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157372, Heimbeekveld (geraadpleegd op 14 januari 2019)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3354, Kasteel van Bouchout (geraadpleegd op 14 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Kasteel van Boechout [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40170> (geraadpleegd op 14 januari 2019)

gekend in de omgeving. Het gaat om de Sint-Elooiskapel of Sint-Eligiuskapel, die ter hoogte van CAI ID 3971 gesitueerd is. De oorspronkelijke kapel gaat terug tot 1222. De huidige bedevaartkapel stamt echter uit 1652. Doorheen de tijden werden meermaals herstellingen uitgevoerd.¹⁸

In de ruimere omgeving zijn ook resten uit de nieuwe tijd aanwezig. Ter hoogte van de Krogstraat 64-66 (ID 8485) werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij een aantal kuilen met aardewerk uit deze periode werden aangetroffen.¹⁹ Het Hof te Hevere (CAI ID 1296) gaat terug tot de 17de eeuw. Door middel van jaarankers werd het in 1671 gedateerd. Er bestaat echter al een oudere vermelding uit een akte van 1540. Op de Ferrariskaart bestaat de hoeve uit drie losse bestanddelen rond een rechthoekig erf, met de benaming "C(en)se de Groene Poort". De hoeve werd in 1935 verbouwd.²⁰

Een andere archeologische indicator uit de nieuwe tijd is de Kapel Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte of Amelgemkapel (CAI ID 3352) uit de 17de eeuw. De kapel werd in 1637 gebouwd in opdracht van abt Outers (1613-1647) van de norbertijnenabdij van Grimbergen. Op dezelfde locatie zou in de 12de eeuw reeds een kerk aanwezig zijn geweest. Amelgem was oorspronkelijk een zelfstandige parochie, die in 1287 een afhankelijkheid van Meise werd. Tegen de 17de eeuw verkeerde de oorspronkelijke kapel in een bouwvallige toestand, waardoor de bouw van een nieuwe kapel aan de orde was.²¹ Ook de Sint-Annakapel (CAI ID 163329) dateert uit de nieuwe tijd. De Ferrariskaart (1771-1778), waarop de kapel afgebeeld staat, geldt als terminus ante quem. Bij de kapel hoort een vlakgraf uit dezelfde periode.²²

Tot slot zijn er in de ruime omgeving nog metaaldetectievondsten uit de nieuwste tijd gevonden. Ter hoogte van CAI ID 215135 (ten zuidwesten van CAI ID 215136) werden een vingerhoed, knopen, een insigne met een zespuntige ster, een stuk beslag, een grote heiligenhanger en acht munten gevonden.²³ Vindplaats CAI ID 215136 leverde een zegelloodje, knoopjes, een stuk decoratie, een gesp, een vingerhoed, een kogel, een huls, een kogelpunt en een kogelrest op. Er werden tevens 14 munten gevonden.²⁴

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Verder bieden bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3971, Sint-Elooiskapel/Sint-Eligiuskapel (geraadpleegd op 14 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Sint-Eligiuskapel [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40171> (geraadpleegd op 14 januari 2019)

¹⁹ Belis *et al.* 2018, 17

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1296, Hof te Hevere (geraadpleegd op 14 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Hof te Hevere [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/75234> (geraadpleegd op 14 januari 2019)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3352, Kapel Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte (geraadpleegd op 14 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Kapel Onze-Lieve-Vrouw Geboorte [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40178> (geraadpleegd op 14 januari 2019)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 163329, Sint-Annakapel (geraadpleegd op 14 januari 2019)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215135, Krommestraat I (geraadpleegd op 14 januari 2019)

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215136, Krommestraat II (geraadpleegd op 14 januari 2019)

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied kent een gunstige landschappelijke ligging. Het bevindt zich meer bepaald op de noordoostelijke uitloper van een rug, die geflankeerd wordt door de vallei van de Bruinborrebeek, de Maalbeek en de Amelvannesbeek. Gekende archeologische waarden in de omgeving dateren uit de late ijzertijd, de midden-Romeinse tijd, de volle middeleeuwen en de late middeleeuwen. Het gaat om sporen van bewoning, van begraving en van religie. Gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein zijn ook relevante archeologische resten uit andere periodes of van een andere aard op dit moment niet uit te sluiten.

Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein zoals we die kunnen reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's zijn geen grote verstoringen van het bodemarchief te verwachten. We gaan er momenteel dus van uit dat er sprake is van een goed bewaard bodemarchief. De potentiële bodemerosiekaart geeft echter voor het oosten van het terrein aan dat de erosiegevoeligheid hier hoog is. Mogelijk heeft erosie in het verleden een negatieve impact gehad op het bodemarchief. De bewaringstoestand van het bodemarchief dient verder onderzocht te worden.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen en de aanleg van wegenis. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte niet vast. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is er een concrete verwachting naar archeologische resten uit de ijzertijd, de midden-Romeinse tijd, de volle middeleeuwen en de late middeleeuwen. De aard van de sporen omvat sporen van bewoning, van begraving en van religie. Gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein is de aanwezigheid van archeologische resten uit andere periodes of van een andere aard momenteel niet uit te sluiten. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein die we kennen van historische kaarten en luchtfoto's verwachten we een goede bewaring van het bodemarchief. Wel dient er rekening mee gehouden te worden dat de bodemerosiekaart voor het oosten van het terrein een hoge erosiegevoeligheid aangeeft. De geplande werken betekenen een bedreiging van het bodemarchief binnen het volledige onderzoeksgebied. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering kent evenmin een hoog potentieel op kennisvermeerdering. Aan de hand van het uitgevoerde bureauonderzoek kon reeds een goed beeld van het archeologisch potentieel en de te verwachten archeologische resten geschetst worden. Veldkartering dient bovendien sowieso nog gevolgd te worden door een andere onderzoekstechniek, zodat het efficiënter is om meteen over te gaan tot andere onderzoekstechnieken.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te schatten. Afhankelijk van het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is er een concrete verwachting naar archeologische resten uit de ijzertijd, de midden-Romeinse tijd, de volle middeleeuwen en de late middeleeuwen. De aard van de sporen omvat sporen van bewoning, van begraving en van religie. Gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein is de aanwezigheid van archeologische resten uit andere periodes of van een andere aard momenteel niet uit te sluiten. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein die we kennen van historische kaarten en luchtfoto's verwachten we een goede bewaring van het bodemarchief. Wel dient er rekening mee gehouden te worden dat de bodemerosiekaart voor het oosten van het terrein een hoge erosiegevoeligheid aangeeft. De geplande werken betekenen een bedreiging van het bodemarchief binnen het volledige onderzoeksgebied. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Belis, B./J. Siemons/J. Huizer, 2018: *Meise – Krogstraat 64-66. Nota Proefsleuvenonderzoek*, Brugge (VEC Nota 419).

Bogemans, F., 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 23 Mechelen*, Brussel.

Louis, A., 1961: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Vilvoorde 73 W*, Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2019)

<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)

<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

